

Tillämpningsanvisningar för Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029

Stöd i verksamhetsplanering och uppföljning

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att genomföra och förverkliga Programmet för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Detta görs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten. I programmet tydliggörs stadens inriktning för arbetet och ett antal gemensamma fokusområden preciseras. Programmet utgör vidare en grund för samverkan inom staden och för samråd med de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning samt andra berörda aktörer och ansvariga huvudmän.

I verksamhetsplanerna ska nämnder och bolagsstyrelser precisera hur de kommer att arbeta med och följa upp programmets fokusområden. Fokusområdena ligger till grund när nämnder och bolagsstyrelser konkretiserar nämnd- och styrelsemål, indikatorer och aktiviteter som ska bidra till att kommunfullmäktiges mål i stadens budget uppnås. Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser ska ta fram och följa upp aktiviteter och indikatorer i samråd med sina respektive råd för funktionshindersfrågor.

Tillämpningsanvisningarna utgör ett komplement till programmet och innehåller förslag på indikatorer och aktiviteter som nämnder och bolagsstyrelser kan använda i sin verksamhetsplanering. Förslagen är inte tvingande utan ska ses som stöd och inspiration i arbetet. Det går utmärkt att anpassa dem och att lägga till egna aktiviteter och indikatorer som är ändamålsenliga för den verksamhet som bedrivs.

Indikatorer och aktiviteter ska leda till verksamhetsutveckling såsom att löpande förbättra arbetssätt, processer, strukturer, styrning och kompetenser. För att det ska leda till utveckling

behöver verksamheterna systematiskt planera, utföra, följa upp, analysera och åtgärda de brister som identifieras.

Indikatorer och aktiviteter registreras i ILS (Stockholms stads system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi) och kopplas till "Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning". Detta möjliggör uppföljning och sökbarhet av hur väl nämnder och bolagsstyrelser arbetar med programmet.

- Öppna aktiviteten eller indikatorn.
- Gå ner till rutan program.

- Börja skriv titeln på önskat program eller klicka på pilen för att expandera listan med styrdokument.

För mer information: se programmet, stadens budget och anvisningar för verksamhetsplaneringen.

Nationellt mål

Att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.¹

Stadens mål enligt programmet

Stockholm är en stad som är tillgänglig för alla oavsett funktionsförmåga. Personer med funktionsnedsättning inkluderas och är fullt delaktiga i samhället på jämlika villkor, utan att diskrimineras.

Aktiviteter och indikatorer inom programmets olika fokusområden ska ta sikte på vad som krävs för att förverkliga det övergripande målet.

Funktionshindersperspektivet

Använd funktionshinderperspektivets fyra inriktningar i planeringen och genomförandet av aktiviteter inom programmets olika fokusområden.

- Skapa lösningar med universell utformning
- Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- Använd individuella stöd och lösningar
- Förebygg och motverka diskriminering

¹ Riksdagsbeslut den 30 november 2017.

1. Rätten till utbildning och att få det stöd som behövs för att nå kunskapsmålen

Personer med funktionsnedsättning ska ha jämlika möjligheter till utbildning av hög kvalitet i stadens alla skolformer, utifrån egna förutsättningar och behov.

Förslag på indikatorer

- Andel förskolor/skolor som informerar om sin tillgänglighet under Hitta och jämför service på stadens webbplats.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Säkerställ tillgängligheten och användbarheten för elever, skolpersonal, föräldrar och andra besökare med olika funktionsnedsättningar vid planering och nybyggnation av förskolor och skolor.
- Säkerställ att skolan och skolgården är tillgänglig för alla elever, oavsett funktionsförmåga, redan från början.
- Utforma adekvata tillgänglighetskrav vid upphandlingar som har påverkan på undervisningen och på skolans fysiska, pedagogiska och sociala miljö.
- Säkerställ tillgängligheten i digitala läromedel i undervisningen för elever, skolpersonal och föräldrar med nedsatt funktionsförmåga avseende rörelse och orientering (syn, hörsel, kognition), bland annat vid upphandlingar.
- Utforma skyltningen så att den är tillgänglig för barn/elever med rörelse- och orienteringssvårigheter (syn, hörsel, kognition).
- Förse receptioner, samlings-salar och aulor med hörslina.
- Förse samtals- och andra mötesrum med hörselteknisk utrustning (till exempel mobil hörslina).
- Säkerställ att tillgänglighet och funktionshindersperspektiv uppmärksammas inom SFI (svenska för invandrare).
- Skapa tillgängliga, inkluderande och säkra lösningar för måltider med hänsyn till elever med matallergi annan överkänslighet mot födoämnen (till exempel gluten, laktos).

Åtgärda befintliga brister i tillgänglighet

- Identifiera och åtgärda brister kring tillgänglighet i förskolor, skolbyggnader samt skolgårdar
- Identifiera hinder som enkelt går att avhjälpa. Dokumentera bristerna i en åtgärdsplan, genomför åtgärderna och följ upp.
- Ta fram rutiner för att kunna ta om hand synpunkter på tillgängligheten från barn/elever, skolpersonal, föräldrar och andra besökare.

- Följ upp via resultatdialoger med förskolechefer/rektorer om de anser att deras barn/elever får tillgång till de extra anpassningar och det särskilda stöd som de behöver.

Använd individuella stöd och lösningar

- Ta fram rutiner så att elever som behöver extra anpassningar och särskilt stöd får tillgång till det redan från början.
- Ta fram rutiner så att barn/elever som behöver det får sin fysiska studiemiljö i förskolan/skolan individuellt anpassad redan från början.
- Ta fram rutiner så att barn/elever som behöver särskilt anpassat undervisningsmaterial får det utan dröjsmål.
- Upprätta och dokumentera åtgärdsplaner (skola) handlingsplaner (förskola) för barn/elever i behov av särskilt stöd samt följ upp dessa.
- Uppmärksamma och påtala behov av individuell samordnad planering och delta i arbetet när sådan planering initieras av andra inom kommunen eller landstinget/regionen (t.ex. socialtjänst, habilitering eller BUP).
- Samverka med socialtjänsten, habiliteringen, BUP eller andra aktörer i övergången för barn/elever med funktionsnedsättning mellan förskola – förskoleklass – anpassad grundskola – anpassad gymnasieskola och till arbetsliv, Lärvux eller andra studier så att behovet av stöd upprätthålls och tillgodoses.
- Planera så att barn/elever med matallergi eller annan överkänslighet mot födoämnen (till exempel gluten, laktos) får tillgång till individuellt anpassad kost på ett inkluderande och säkert sätt.

Förebygg och motverka diskriminering

- Underlätta för barn/elever med funktionsnedsättning att kunna välja förskola/förskoleklass/skola på jämlika villkor.
- Åtgärda brister i tillgänglighet i förskolans/skolans inne- och utemiljö som kan utestänga barn/elever med funktionsnedsättning.
- Informera om förskolans/skolans tillgänglighet under Hitta och jämför service på stadens webbplats (använd stadens tillgänglighetspictogram).
- Identifiera vilka hinder som barn/elever med funktionsnedsättning i nämndens förskolor och skolor, samt deras föräldrar/anhöriga, stöter på och upplever (till exempel brister i tillgänglighet, fördomar, negativa attityder och kränkningar).
- Planera och genomför aktiva åtgärder för att undanröja sådana hinder och följ upp åtgärderna.

- Ge förskollärare/lärare fortbildning om funktionsnedsättningar och inkluderande pedagogik samt om anpassade läromedel, hjälpmedel och andra anpassningar i skolan.
- Genomför särskilt riktade kompetensutvecklingsinsatser i inkluderande pedagogik och arbetsformer för idrottslärare.
- Informera alla medarbetare om förbudet att diskriminera någon på grund av funktionsnedsättning och om att brister i tillgänglighet är en form av diskriminering.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

2. Rätten till arbete och försörjning

I Stockholms stad ska personer med funktionsnedsättning kunna delta i arbetslivet eller i sysselsättning på jämlika villkor som andra och kunna försörja sig själva.

Förslag på indikatorer

- Antal genomförda arbetsdifferentieringsanalyser i samarbete med arbetsmarknadsförvaltningen i syfte att identifiera arbeten och arbetsuppgifter för målgruppen. *
- Antal personer för vilka nämnden påbörjat ett samarbete med arbetsmarknadsnämnden som syftar till anställning som serviceassistent.*
- Andel i procent (till exempel 75 procent) av genomförda arbetsdifferentieringar som lett till anställning som serviceassistent.*
- Andel i procent (till exempel 55 procent) av serviceassistenter som kommit ut i arbete eller studier efter avslutad insats.*

* Avser personer med funktionsnedsättning som är kodade hos Arbetsförmedlingen, för att säkerställa att insatsen går till rätt individer.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Nya arbetsplatslokaler ska utformas tillgängligt för alla medarbetare redan från början.
- Uppmärksamma tillgänglighetsaspekter när verksamheten genomför förändringar i lokalerna eller omorganiserar.
- Samordna tillgänglighetsarbetet med det systematiska arbetsmiljöarbetet.
- Säkerställ att arbetslokaler är tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga.
- Ta fram rutiner för att ställa adekvata tillgänglighetskrav vid upphandlingar.
- Ställ tillgänglighetskrav på leverantörers fysiska och digitala tillgänglighet vid upphandling av arbetsförberedande insatser.
- Utse en särskilt ansvarig för praktikplatser och sommarjobb för personer med funktionsnedsättning.
- Skapa lösningar i stadens verksamhetsstöd, som är tillgängliga och användbara för alla medarbetare, oavsett funktionsförmåga.
- Identifiera behov av samverkan.
- Bjud in till samverkan för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att kunna få och behålla ett arbete.

Åtgärda befintliga brister i tillgänglighet

- Identifiera befintliga brister i tillgängligheten i verksamhetens arbetsplatser för medarbetare med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (syn, hörsel, kognitiv förmåga).
- Identifiera hinder som enkelt går att avhjälpa. Dokumentera bristerna i en åtgärdsplan, genomför åtgärderna och följ upp.
- Se över skyltningen på verksamhetens arbetsplatser så att den är tillgänglig för medarbetare med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.
- Identifiera och åtgärda brister i verksamhetsstödet, så att alla medarbetare, oavsett funktionsförmåga, kan använda det.
- Följ upp tillgängligheten på arbetsplatsen i stadens medarbetarenkät.

Använd individuella stöd och lösningar

- Utveckla det individuella stödet och lösningar som underlättar för medarbetare med funktionsnedsättning att kunna utföra sitt arbete.
- Utveckla individuella stödinsatser så att personer med funktionsnedsättning har möjligheter att delta i och fullfölja sina studier och komma i arbete.

Förebygg och motverka diskriminering

- Informera alla medarbetare om funktionsnedsättning som diskrimineringsgrund och om brister i tillgänglighet som en form av diskriminering.
- Se över rekryteringskrav som kan missgynna eller utestänga personer med funktionsnedsättning.
- Genomför utbildningsinsatser för att förhindra fördomar, negativa attityder och kränkningar av personer med funktionsnedsättning.
- Vidta aktiva åtgärder för att rekrytera personer med funktionsnedsättning till nämndens/bolagsstyrelsens verksamhet.
- Erbjud (antal) praktikplatser med syfte att erbjuda en anställning inom ramen för stadens satsning för sthlmjobb och serviceassistent.
- Starta samverkan mellan anpassade gymnasieskolor, anpassad vuxenutbildning och daglig verksamhet i syfte att erbjuda sommarjobb och praktik.
- Analysera hur verksamheten kan bredda sina rekryteringsvägar för att därigenom kunna anställa personer med funktionsnedsättning.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

3. Rätten till att kunna ta del av den fysiska miljön och garanteras säkerhet i kris

Personer med funktionsnedsättning ska kunna förflytta sig, vistas i och använda Stockholms alla miljöer, inomhus och utomhus och garanteras säkerhet vid krissituationer på jämlika villkor.

Förslag på indikatorer

- Andel verksamheter (till exempel förskolor, skolor, bibliotek, simhallar, idrottsanläggningar, badplatser, dagliga verksamheter, korttidsboenden, LSS-boenden, förvaltningar och bolag) som informerar om sin tillgänglighet.
- Andel rapporterade enkelt avhjälpta hinder som åtgärdats.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Ta fram rutiner för att beakta funktionshindersperspektivet redan från början i all fysisk planering.
- Säkerställ att funktionshindersperspektivet beaktas under hela planerings- och genomförandeprocessen hos alla berörda aktörer.
- Utveckla samverkans- och samordningsformer i arbetet med att utforma nya miljöer inomhus och utomhus som är tillgängliga och användbara för alla redan från början.
- Utveckla nya lösningar i den fysiska miljön så att synskadade kan ta del av stadens kulturutbud.
- Säkerställ tillgängligheten och användbarheten enligt gällande byggregler i alla nya byggprojekt redan från början.
- Installera dörrautomatik.
- Genomför utbildning för upphandlingsansvariga och andra nyckelpersoner om tillgänglighetskrav vid upphandlingar.
- Gör utrymningsvägar ”frångängliga” för personer med nedsatt funktionsförmåga.
- Utforma ett gemensamt skyltprogram för nämndens/ bolagsstyrelsens verksamheter.
- Ställ adekvata krav på fysisk tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga vid all upphandling av verksamheter, tjänster, digitala lösningar och produkter.
- Ställ krav på fysisk tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga vid *bidragsgivning*.
- Ställ krav på fysisk tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga vid *tillståndsgivning* för uteserveringar.
- Ställ krav på att restaurang- och caféverksamhet som bedrivs på uppdrag av staden, till exempel inom kultur, idrott och fritid,

alltid har fullgoda alternativ till personer med matallergi eller överkänslighet mot födoämnen, såsom laktos eller gluten.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten

- Inventera kontinuerligt tillgängligheten avseende enkelt avhjälpna hinder i allmänna lokaler.
- Inventera kontinuerligt tillgängligheten avseende enkelt avhjälpna hinder på allmän plats.
- Ha ett system för att ta emot och handlägga anmälningar om bristande tillgänglighet.
- Identifiera hinder som enkelt går att avhjälpa. Dokumentera bristerna i en åtgärdsplan, genomför åtgärderna och följ upp.
- Ta fram anvisningar och rutiner så att den fysiska tillgängligheten upprätthålls vid skötsel och drift.
- Installera hörslingor i stadens publika lokaler för teater, konserter, föreläsningar, idrottsevenemang med mera.
- Vidta åtgärder för att öka framkomligheten och säkerheten för fotgängare, inklusive personer som använder rullstol, vintertid.
- Säkerställ säkerhet och framkomlighet för fotgängare både under och efter gatuarbete.
- Skapa tillgängliga återvinningsstationer och rum för källsortering.
- Säkerställ en god tillgänglighet i samband med aktiviteter och event, både de som är öppna för allmänheten och de som riktar sig till stadens egna verksamheter.
- Säkerställ att utrustning, såsom hissar, automatiska dörröppnare och hörselteknisk utrustning, underhålls och alltid fungerar.
- Förbättra tillgången på P-platser för personer med nedsatt rörelseförmåga.
- Förbättra stadens skolskjuts och turbundna resor till och från daglig verksamhet avseende krav på kontinuitet (samma chaufför, tidhållning, med mera).
- Ge upphandlingsansvariga i nämndens/bolagsstyrelsens verksamhet utbildning i hur krav på fysisk tillgänglighet kan ställas vid upphandlingar.
- Ge på motsvarande sätt ansvariga för bidrags- respektive tillståndsgivning utbildning i hur krav på fysisk tillgänglighet kan ställas.
- Informera om verksamhetens tillgänglighet under Hitta och jämför service.
- Följ upp att informationen är aktuellt minst en gång per år.
- Utse en tillgänglighetssamordnare eller motsvarande med särskilt ansvar att driva och utveckla tillgänglighetsfrågorna i verksamheten.
- Ta fram rutiner för att kunna ta om hand synpunkter på tillgängligheten från besökare och medarbetare samt andra berörda.

Använd individuella stöd och lösningar

- Öka kunskapen om hur bemötandet kan öka tillgängligheten och delaktigheten för personer med olika funktionsnedsättningar.
- Ta reda på hur verksamheten med kompletterande individriktad service kan öka tillgängligheten och underlätta för personer med funktionsnedsättning att vara delaktig i samhällslivet.

Förebygg och motverka diskriminering

- Efterfråga och boka lokaler som är tillgängliga vid konferenser, utbildningar, planeringsdagar och liknande.
- Informera om tillgängligheten i de egna verksamhetslokalerna under Hitta och Jämför service (stadens tillgänglighetspictogram).
- Informera alla medarbetare om diskrimineringslagens bestämmelser om funktionsnedsättning och brister i tillgänglighet.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.
- Inventera behovet av stöd och kompetenshöjande insatser hos stadens upphandlare avseende krav vid upphandlingar på tillgänglighet som beaktar samtliga användares behov.
- Genomför kompetenshöjande insatser på hur krav på tillgänglighet ska ställas vid upphandlingar.

4. Rätten till ett fungerande boende

Personer med funktionsnedsättning har rätt till en fungerande bostad. Bostaden och den byggda miljön har stor betydelse för människors hälsa, trygghet och sociala sammanhållning. Bostaden är grundläggande för jämlika villkor.

Förslag på indikatorer

- Andel personer med beslut om bostad med särskild service enligt LSS och SoL som fått beslutet verkställt i Stockholms stad.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Ta fram rutiner för att alltid beakta funktionshindersperspektivet redan från början i allt bostadsbyggande.
- Integrera tillgänglighet ur ett funktionshindersperspektiv i översikts- och detaljplaner.
- Ta fram projekteringsanvisningar, tillgänglighetsprogram och riktlinjer för att säkerställa tillgängligheten vid nyproduktion och ombyggnation i inne- och utemiljö.
- Säkerställ att funktionshindersperspektivet beaktas under hela planerings- och genomförandeprocessen hos alla berörda aktörer.
- Säkerställ att fast inredning som porttelefoner och bokningstavlor är tillgängliga och användbara.
- Säkerställ tillgängligheten och användbarheten enligt gällande byggregler vid nyproduktion och ombyggnation redan i tidiga skeden.
- Använd sakkunniga i tillgänglighet i alla byggprojekt.
- Projektera nya särskilda boendeformer och säkerställ tillgängligheten redan från början.
- Beakta Arbetsmiljöverkets krav på tillgänglighet och arbetsmiljö vid nyproduktion och ombyggnation.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten.

- Inventera kontinuerligt tillgängligheten i bostäder, tomtmark och på allmän plats.
- Förbättra tillgängligheten i stadens befintliga bostadsbestånd i samband med ändring och ombyggnation (kvarboende).

Använd individuella stöd och lösningar

- Informera berörda nämnder och bolagsstyrelser om regler för bostadsanpassningsbidrag.

- Använd bostadsanpassningsbidrag och hjälpmedel som verktyg för enskilda att kunna behålla eller få en fungerande bostad.
- Informera om stadens kommunala bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning (KBF) som ett komplement till statliga bostadsförmåner.

Förebygg och motverka diskriminering

- Informera hyresvärdar/bostadsrättsföreningar om rätten till bostadsanpassningsbidrag, bland annat för att förhindra fördomar och negativa attityder.
- Utveckla ett verktyg för att informera om tillgängligheten i bostäder som ägs och förvaltas av stadens bostadsbolag.
- Utveckla information om tillgängligheten i bostäder som förmedlas av Stockholms Bostadsförmedling AB på webbplatsen.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

5. Rätten till information och kommunikation samt tillgång till ny teknik

Personer med funktionsnedsättning ska ha jämlika möjligheter att få information och kunna kommunicera med stadens verksamheter samt att gynnas av digitala lösningar och ny teknik.

Förslag på indikatorer

- Andel dagliga verksamheter, sysselsättningar och dagverksamheter som erbjuder deltagarna att koppla sina digitala enheter mot verksamhetens WiFi.
- Andel verksamheter som informerar om sin tillgänglighet under Hitta och jämför service på stadens webbplats.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Ställ krav på tillgänglighet och användbarhet vid upphandling av digitala tjänster och produkter.
- Säkerställ att utformningen av stadens sociala system, skolplattform, administrativa verksamhetsstöd, e-tjänster, intranät och andra digitala lösningar efterlever EU:s webbtillgänglighetsdirektiv (2016/2102) och enligt svensk lagstiftning (prop. 2017/18:299).
- Säkerställ att digital service som staden tillhandahåller genom en teknisk lösning, som står under tredje parts kontroll, så långt det är möjligt uppfyller samma krav.²
- Ställ krav på ovanstående även vid upphandlingar av verksamhet som på stadens uppdrag bedrivs yrkesmässigt inom förskola, skola, kommunal hälso- och sjukvård samt omsorg.
- Ge stadens upphandlingsansvariga utbildning i hur tillgänglighetskrav kan ställas på digitala lösningar och tjänster.
- Ställ krav på kompetens vid upphandling av kommunikationstjänster i hur digital och annan information och kommunikation ska utformas för att vara tillgänglig och användbar för personer med syn-, hörsel- och rörelsenedsättning samt för personer med intellektuell och kognitiv funktionsnedsättning.
- Ta fram nya (digitala) lösningar så att döva eller gravt hörselskadade personer kan ta del av stadens kulturutbud
- Installera hörslina i möteslokaler och i receptioner.
- Utse samordningsansvarig för nämndens/bolagsstyrelsens arbete med att (digital) information och kommunikation som är tillgänglig.

² <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/Tillganglighet-och-samtliga-anvandares-behov/>

- Utforma skyltning som är tillgänglig för de flesta (synbart, kännbart, tydligt, begripligt).
- Revidera och uppdatera stadens bemötandeguide.
- Ta fram rutiner för att kunna ta om hand synpunkter på tillgängligheten i verksamhetens information och kommunikation från användarna.
- Utveckla och sprid information om stadens e-tjänst för ansökan om SoL- och LSS-insatser (ASoS).
- Genomför riktade aktiviteter för att skapa digital inkludering för personer med funktionsnedsättning som riskerar hamna i ett digitalt utanförskap.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten.

- Identifiera, planera och genomför åtgärder för att anpassa stadens webbplats, intranät och övriga digitala lösningar så att de efterlever EU:s webbtillgänglighetsdirektiv och svensk lagstiftning (prop. 2017/18:299).
- Fortsätt att utrusta samtliga tillfälliga boendeformer och dagliga verksamheter och motsvarande med WiFi.
- Verka för att stadens särskilda boenden ska erbjuda möjlighet för brukare att koppla upp sig mot WiFi.
- Följ upp att stadens krav på tillgång till WiFi de verksamheter som omnämns under fokusområdet i programmet.
- Säkerställ att stadens administrativa verksamhetsstöd är tillgängliga och användbara för alla medarbetare.
- Utveckla lyssna-funktionen på stadens webb-plats och intranät.
- Genomför fortbildningsinsatser för kommunikatörer och andra nyckelpersoner i digital tillgänglighet och hur information och kommunikation kan utformas tillgängligt.
- Utbilda medarbetare i stadens verksamheter om hur alternativ och kompletterande kommunikation (AKK), kan användas för att stödja personer med kommunikationssvårigheter att förstå andra och att uttrycka sig.
- Följ upp och förbättra den egna nämndens/bolagsstyrelsens information och kommunikation så att den blir mer tillgänglig.
- Verka för att ramavtalsupphandlingar som görs av IT-produkter motsvarar behov som finns på dagliga verksamheter och särskilda boendeformer för personer med funktionsnedsättningar.

Använd individuella stöd och lösningar

- Komplettera med lättläst, AKK och andra alternativa kommunikationsstöd för de som behöver det för att kunna kommunicera med verksamheten.
- Informera verksamhetens medarbetare om inläsningstjänster och hur dessa beställs vid behov.
- Ge verksamhetens medarbetare utbildning i hur digitala informations- och kommunikationskanaler kan användas för att öka delaktigheten, självständigheten, aktiviteten och tryggheten för personer med funktionsnedsättning.
- Ge verksamhetens medarbetare fortsatt utbildning i användandet av digitala informations- och kommunikationskanaler så att de kan ge brukare, elever, med flera stöd i användandet.
- Säkerställ att baspersonal har grundläggande kompetens i syfte att stödja sina brukare med enklare IT-frågor, till exempel hur man kopplar upp sin enhet mot internet eller hur man genomför videosamtal.

Förebygg och motverka diskriminering

- Genom universell utformning, åtgärder av befintliga brister och individuella stöd och lösningar kan diskriminering förebyggas och förhindras.
- Informera alla medarbetare om förbudet att diskriminera någon på grund av funktionsnedsättning och om att brister i tillgänglighet är en form av diskriminering.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomföra utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

6. Rätten till bästa möjliga hälsa

Personer med funktionsnedsättning ska ha jämlika möjligheter att uppnå bästa möjliga hälsa.

Förslag på indikatorer

- Andel personer med funktionsnedsättning i gruppboenden, servicebostäder och stödboenden som deltar i fysiska aktiviteter minst en gång per vecka på sin fritid på en måttlig nivå.³
- Andel personer med funktionsnedsättning som går på daglig verksamhet som har mist en timme friskvårdstimme under sin arbetsvecka på en måttlig nivå.⁴
- Andel boende som har en fast vårdkontakt på sin vårdcentral och som erbjuds årlig hälsokontroll.
- Andel personer med funktionsnedsättning i gruppboenden och servicebostäder LSS och SoL som är nöjda med den hälso- och sjukvård de får från kommunen.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Tydliggör utförarens ansvar att ge individuellt stöd för att förebygga ohälsa samt för att enskilda ska kunna förbättra och upprätthålla en god hälsa, i förfrågningsunderlag och i stadens egna uppdragsbeskrivningar.
- För in frågor om fysisk aktivitet, kost och hälsa när genomförandeplan, individuell plan eller samordnad individuell plan upprättas och följs upp.
- Skapa förutsättningar för att enskilda personer i gruppboenden, servicebostäder och stödboenden ska kunna delta i någon form av fysisk aktivitet minst en gång per vecka.
- Fortsätt att utveckla utbudet av friluftss, motions och idrotts- och andra hälsofrämjande fritidsaktiviteter.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten

- Utse hälsoombud och anordna nätverksträffar.
- Utbilda personal i naturens påverkan på hälsan och att kunna erbjuda friluftssaktiviteter på veckobasis.
- Utbilda personal för att leda kursen Hälsan spelar roll för personer med LSS-insats. <https://halsanspelarroll.se/halsanspelar-roll/>
- Utbilda personal i att motivera till nya aktiviteter.
- Utbilda personal om bra matvanor.
- Planera och genomför förebyggande insatser mot psykisk ohälsa i särskilda boendeformer.

³ En fysisk aktivitet som man blir varm och andfädd av.

⁴ En fysisk aktivitet som man blir varm och andfädd av.

- Planera och genomför förebyggande insatser mot psykisk ohälsa i förskolor och skolor.
- Ta upp frågor om hälsa och behovet av stöd när genomförandeplaner och andra individuella planer följs upp och revideras.

Använd individuella stöd och lösningar

- Informera eller anordna studiecirkel eller andra aktiviteter om hälsa, matvanor och fysisk aktivitet för boende i gruppboende, serviceboende och på stödboende.
- Ge individuellt stöd i att kunna påverka den egna hälsan.
- Ge individuellt stöd vid måltider.
- Ta fram lösningar för att regelbundet kunna erbjuda individuella möjligheter till kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter.
- Ge individuellt stöd i att kunna hitta och förstå information om kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter.
- Uppmärksamma och tillgodose behov av social samvaro.
- Ge individuellt stöd i att delta i förebyggande hälsovård och screening för olika sjukdomar samt begära årliga hälsokontroller.
- Ta fram rutiner för att uppmärksamma tecken på sjukdom, ohälsa hos enskilda individer.

Förebygg och motverka diskriminering

- Tydliggör utförarens ansvar för att främja och stödja en god och jämlik hälsa för alla i den verksamhet som bedrivs.
- Informera alla medarbetare om befintliga skillnader i hälsa mellan personer med funktionsnedsättning som grupp betraktat jämfört med övriga befolkningen.
Lästips: <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-vard-skola-och-omsorg/gruppboende-lss> ,
<http://folkhalsoguiden.se/gruppboende>

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

7. Rätten till individuellt stöd

Personer med funktionsnedsättning ska få ett individuellt utformat stöd för att få jämlika möjligheter till trygghet, självständighet och delaktighet i samhällslivet.

Förslag på indikatorer

- Antal/andel personer (kvinnor/män) i daglig verksamhet/sysselsättning som avslutar insatsen för att påbörja arbete eller studier.
- Andel ärenden inom socialtjänstens verksamhetsområde funktionsnedsättning där det framgår av dokumentationen att den enskilde har varit delaktig.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Ställ krav på tillgänglighet i all upphandling av verksamhet som ligger under socialtjänstens ansvar.
- Ställ krav på tillgänglighet vid bidragsgivning.
- Ställ krav på tillgänglighet vid tillståndsgivning.
- Informera om stadens program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning, tillämpningsanvisningar och om funktionshindersperspektivet i samband med introduktions- och riktlinjeutbildningar samt andra utbildningar.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten

- Utveckla stadens information om stöd och insatser till personer med funktionsnedsättning så att den blir ännu mer tillgänglig.
- Se över möjligheter att förenkla ansöknings- och handlägningsprocessen för personer med funktionsnedsättning.
- Inkludera anhörigperspektivet i introduktions- och andra utbildningar riktade till handläggare och medarbetare hos utförare.
- Uppmärksamma mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning i utbildningar riktade till handläggare och medarbetare hos utförare.
- Utveckla arbetet som beaktar barns rättigheter när barn och unga med funktionsnedsättning har behov av stöd och insatser från socialtjänsten, och när barn och unga har föräldrar med funktionsnedsättning.
- Utveckla stödformer som ger föräldrar till barn med funktionsnedsättning tillgång till förstärkt stöd, både i föräldraskapet eller genom direkt stöd till barnet.
- Utveckla stödformer som ger föräldrar med funktionsnedsättning tillgång till anpassat stöd i sitt föräldraskap.
- Se över samverkan och stödformer inom socialtjänsten för att kunna ge praktiskt stöd till föräldrar med funktionsnedsättning i deras föräldraskap.

- Öka kunskapen om hur den ökade risken att utsättas för brott och våld som personer med funktionsnedsättning kan uppmärksammas och förebyggas.
- Uppmärksamma kunskapen om barn med funktionsnedsättning som riskerar att dras in i kriminalitet.
- Följ upp i vilken omfattning personer med funktionsnedsättning inom verksamhetsområdet funktionsnedsättning respektive socialpsykiatri upplever att de får den ledsagning de behöver för att kunna delta i och utöva fritidsaktiviteter.
- Säkerställ tillgången till skyddade boenden och socialjournsverksamheter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och som gör det möjligt att kunna ta emot personlig assistans och andra individuella stödinsatser.
- Säkerställ att det finns skyddade boenden och socialjournsverksamheter som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.
- Säkerställ tillgängligt stöd utanför kontorstid för personer med funktionsnedsättning som arbetar.

Använd individuella stöd och lösningar

- Utveckla bemötande, arbetssätt och verktyg för att öka delaktigheten under handläggningen; för barn och unga samt vuxna personer med funktionsnedsättning inom samtliga delar av socialtjänsten.
- Följ upp insatsen ledsagarservice avseende i vilken mån de beslut som verkställts bidrar till ökad delaktighet i samhällslivet.
- Alltid uppmärksamma barnets bästa och barnets rätt att uttrycka sin åsikt när barn och unga eller deras närstående ansöker om stöd och insatser.
- Ta fram och använd rutiner för att alltid uppmärksamma anhörigas behov av stöd när deras närstående ansöker om stöd och insatser.
- Utveckla former för ett förstärkt anhörigstöd till föräldrar med funktionsnedsättning, som kan omfatta såväl stöd i föräldraskapet och som ett direkt riktat stöd till barnet.
- Följ upp hur nämndens verksamhet uppmärksammar anhörigas behov av stöd när deras närstående ansöker om stöd och insatser.
- Följ upp vilka behov av stöd som anhöriga ger uttryck för.
- Uppmärksamma jämställdhetsaspekter i uppföljningar av stödet till anhöriga.
- Samverka med regionen för att säkerställa att anhörigas behov av stöd uppmärksammas på ett tidigt stadium.
- Ta fram rutiner, arbetsmetoder och organisation för att kunna möta anhörigas behov och underlätta deras vardag i syfte att förebygga framtida fysisk och psykisk ohälsa.

Förebygg och motverka diskriminering

- Genom universell utformning, åtgärder av befintliga brister och individuella stöd och lösningar kan diskriminering förebyggas och förhindras.
- Informera alla medarbetare om förbudet att diskriminera någon på grund av funktionsnedsättning och om att brister i tillgänglighet är en form av diskriminering.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

8. Rätten till kultur och fritid

Personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i kultur- och fritidsaktiviteter samt idrottsliv på jämlika villkor, både som utövare, åhörare och åskådare.

Förslag på indikatorer

- Antal riktade fritidsaktiviteter som erbjuds vuxna personer inom LSS (personkrets 1), både av staden och av externa aktörer.
- Antal riktade fritidsaktiviteter som erbjuds vuxna personer inom LSS (personkrets 1) arrangerade av externa aktörer med stöd av stadens nämnder.
- Antal riktade fritidsaktiviteter för barn och unga 7-25 år med funktionsnedsättning
- Antal lovaktiviteter för barn och unga 7-25 år med funktionsnedsättning inom Fritid för alla.
- Antal personer med funktionsnedsättning som deltar i stadens simhallars kursutbud.
- Antal föreningar som får föreningsbidrag som bedriver verksamhet för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning.
- Andel inskrivna elever på kulturskolans resurscenter i relation till andelen elever på Stockholms grund- och gymnasiesärskolor.
- Andel beviljade stöd till kulturprogram som riktar sig till personer med funktionsnedsättning.
- Andel aktörer som beviljats stöd till kulturprogram som bedriver verksamheten i lokaler som är fysiskt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.
- Antal samlingslokaler i staden som är fysiskt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Säkerställ god tillgänglighet på nya idrottsanläggningar.
- Säkerställ god tillgänglighet på nya kulturanläggningar och evenemang.
- Säkerställ tillgängligheten på nya lekplatser.
- Säkerställ god tillgänglighet på nya bibliotek.
- Erbjud alla barn och unga med funktionsnedsättning öppen fritidsverksamhet i minst fem geografiskt spridda områden i staden.
- Skapa öppen fritidsverksamhet för barn och unga med funktionsnedsättning 7-25 år, genom samverkan med närliggande stadsdelsnämnder och kultur- och idrottsförvaltningen.
- Informera om fysiska och kognitiva tillgängligheten till stadens publika lokaler och allmänna utrymmen på stadens webbplats.

- Information om stadens evenemang ska även fungera för personer med kognitiva funktionsnedsättningar samt de som inte tar del av digital information.
- Informera om fysiska tillgängligheten på alla stadens evenemang.
- Påvisa vikten av att informera externa evenemangarrangörer om fysiska tillgänglighet på evenemang.
- Ställ krav vid bidragsgivning till föreningsverksamhet om anpassad verksamhet och inkludera barn och unga samt vuxna med funktionsnedsättning.
- Ställ krav på att föreningar som får föreningsbidrag ska informera om tillgängligheten i sina lokaler.
- Erbjud syn- och skrivtolkning på teater, film, konserter.
- Installera hörselteknisk utrustning i alla publika lokaler och kontrollera regelbudget att utrustningen fungerar.
- Komplettera med mobil hörselteknisk utrustning.
- Samverka med föreningslivet i syfte att öka och skapa variation av utbudet av aktiviteter.
- Inkludera personer med funktionsnedsättning i stadens egna kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter.

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten

- Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten på stadens idrottsanläggningar.
- Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten på stadens kulturanläggningar och evenemang.
- Utveckla tillgängligheten på stadens lekplatser.
- Utveckla tillgängligheten på stadens bibliotek.
- Utveckla tillgängligheten på stadens badplatser.
- Utveckla tillgängligheten på stadens rekreationsområden.
- Erbjud riktade fritidsaktiviteter för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning.
- Anpassa ljudmiljön så att den blir ”tillgänglig” på stadens kulturanläggningar och evenemang.
- Utveckla och anpassa informationen om tillgänglighet och utbud i stadens kultur-, idrotts- och fritidsverksamheter för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att kunna välja aktiviteter.
- Samverka med kultur-, idrotts- och fritidsverksamheter i syfte att kunna erbjuda personer med funktionsnedsättning en meningsfull fritid.
- Anordna fokusgrupper eller workshops med barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning för att ta reda på vilka hinder som kan behöva åtgärdas.
- Samverka kring lösningar med de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

- Arbeta aktivt med att göra barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning delaktiga i skapande av nya aktiviteter till exempel genom referensgrupper.

Använd individuella stöd och lösningar

- Tillgodose behov av individuellt behovsprövat stöd för de som behöver det för att kunna ta sig till och från kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter, till exempel ledsagning.
- Utred andra möjligheter till individuella stöd och lösningar som kan underlätta och göra det möjligt att delta i och utöva kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter (till exempel tillgång till individuell service på plats, fritidslotsar eller liknande, dag- och kvällstid).

Förebygg och motverka diskriminering

- Utöka utbudet av ljudböcker på samtliga bibliotek.
- Utöka utbudet av lästlöst på samtliga bibliotek.
- Ordna skyltning som är taktill och tydlig med kompletterande ledstråk.
- Inför som standard, och tydliggör, att assistanshundar, såsom ledarhund, servicehund och signalhund kan medföras.
- Utarbeta kriterier för tillgänglighet i anslutning till olika evenemang.
- Utarbeta tips för tillgänglighetsskapande åtgärder som ska beaktas vid evenemang.
- Ställ krav att inkludera personer med funktionsnedsättning i kultur-, idrotts- och fritidsverksamhet som får bidrag.
- Ställ krav på bidragsberättigade föreningar att verksamheten är anpassad och tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.
- Inför en gemensam åldersgräns på 7-25 år för särskilt riktade fritidsaktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättning på stadens fritidsgårdar.
- Erbjud barn och unga med funktionsnedsättning geografiskt närliggande fritidsaktiviteter utifrån deras intresse.
- Ge personer i stadens LSS-boenden stöd i att självständigt ta till sig den digitala informationen om de tillgängliga kultur och fritidsutbudet.
- Ge personer i stadens LSS-boenden som vill få information om det tillgängliga kultur och fritidsutbudet på papper om så önskas.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

9. Rätten att delta i demokratin

Personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i demokratiska processer och rösta på jämlika villkor.

Förslag på indikatorer

- Andel röstmottagningsställen i samband med de nationella valen som är tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga.
- Antal synpunkter som inkommer i samband med val i förhållande till antal som röstat

Förslag på aktiviteter

Skapa lösningar med universell utformning

- Skapa mötesformer som gör det möjligt för alla att kunna vara delaktiga, använd checklista framtagen av Myndigheten för delaktighet (MFD). www.mfd.se/samhallsomraden/arbete-och-sysselsattning/vagledning-for-en-tillganglig-verksamhet/checklista-for-tillgangliga-moten-och-konferenser/

Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten

- Följ upp den fysiska tillgängligheten i stadens röstmottagningsställen vallokaler det senaste valet (använd MFD:s checklista som stöd).
- Vidta åtgärder för att förbättra tillgängligheten.
- Utforma rutiner för att alltid inkludera personer med funktionsnedsättning (barn, unga och vuxna) när nämnden/bolagsstyrelsen ska inhämta synpunkter från stadens invånare.
- Anordna fokusgrupper, medborgardialoger eller motsvarande för att inhämta synpunkter och stärka funktionshindersperspektivet i verksamhetsplanering, genomförande och uppföljning.
- Utforma digitala lösningar som kan öka delaktigheten i beslutsprocesser för personer med funktionsnedsättning inför förändringar och i planeringsskeden.
- Skapa en digital undersökningspanel för att få kunskap om levnadsvillkoren för barn och unga respektive vuxna med olika funktionsnedsättningar.
- Underlätta för organisationer och föreningar som företräder personer med funktionsnedsättning att få tillgång till föreningslokaler som staden förfogar över.

Använd individuella stöd och lösningar

- Erbjud ledsagning till alla som har biståndsbeslut om ledsagning som behöver det för att kunna rösta på ett röstmottagningsställe.
- Erbjud ambulerade röstmottagning i hemmet för de som också med ledsagning har svårt att ta sig till ett röstmottagningsställe.
- Ta fram information till beställare och utförare som förmedlas genom stadsdelsförvaltningarna
- Ge personer som bor i särskilda boendeformer stöd i att få tillgång till information om valet till exempel genom studiecirkelar.
- Uppmärksamma om det finns andra behov av individuella lösningar för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i beslutsprocesser.

Förebygg och motverka diskriminering

- Genom att skapa tillgängliga lösningar för valdeltagande och åtgärda brister i röstmottagningsställets tillgänglighet kan diskriminering förebyggas och förhindras.
- Säkerställ att personer med funktionsnedsättning inkluderas i samråd som vänder sig till alla grupper av stadens invånare.
- Utforma beslutsprocesser där samråd sker så att personer med funktionsnedsättning kan vara delaktiga.

Övrigt

- Identifiera kunskapsbehov, planera och genomför utbildningsinsatser som behövs i arbetet med fokusområdet.
- Ange i tjänstutlåtanden hur funktionshindersperspektivet har beaktats.
- För in funktionshindersperspektivet i berörda styrdokument.

Mer information och vägledning, se över

- Arbetsmiljöverket, www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/en-tillganglig-arbetsmiljo/
- Tillgänglighet, <http://www.stockholm.se/-/Om-webbplatsen/Tillganglighet/>
- Stockholm – en stad för alla, Handbok för utformning av en tillgänglig och användbar miljö (2008)
- Myndigheten för delaktighet, MFD (stöd och verktyg samt uppföljningar av funktionshinderspolitiken), www.mfd.se
- Myndigheten för digital förvaltning, DIGG (stöd i digital tillgänglighet) www.digg.se
- Upphandlingsmyndigheten, www.upphandlingsmyndigheten.se
www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/Tillganglighet-och-samtliga-anvanda-res-behov/
- Specialpedagogiska myndigheten, www.spsm.se
- Boverket, www.boverket.se
www.boverket.se/sv/byggande/tillganglighet--bostadsutformning/tillganglighet/
- Boverkets föreskrifter om enkelt avhjälpna hinder, BFS 2011:13, www.boverket.se/sv/byggande/tillganglighet--bostadsutformning/tillganglighet/enkelt-avhjalpta-hinder/
- Boverkets kunskapsbank: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/>
- Diskrimineringsombudsmannen, DO, www.do.se
- Post- och telestyrelsen, PTS, www.pts.se
- Funktionshindersorganisationers webbplatser